

D. O. M. B.
DISSERTATIO MEDICA
De
THEE HELVETICO,
Vom
Schweizer = Thee.

§. 1.

Umanæ quædam est mentis imbecillitas, ut quæ rara sunt, aut è diffitis advehuntur angulis terræ, pluri semper æstimet, utcunque minus forsan utilia, quàm quæ ante pedes existunt, ac sine difficultate haberi possunt, prærogativâ quoque utilitatis sese magis commendantia. Adamanti, Saphyro, Rubino, Margaritis, similibusque aliis rebus minus obviis, tantum apud homines pretium nonnisi raritas sola conciliavit, ut alia præteream. Sed utinam hæc æstimandi consuetudo in civili tantum vitâ locum invenisset, neque in forum quoque Medicum transisset! in quo nunc Plebeji aut Rustici Rusticæ interdum haud vulgaria amplius, & vili pretio venientia, utcunque aliâs magis efficacia, sed pretiosa potius & cara desiderant, postulantque sibi in morbis, quibus affliguntur, ordinanda atque exhibenda remedia, quibus si fortè præscriberes quindecim obolorum purgans, salubre
A illud,

Quia rara cetera sunt.

illud, bonum, & feliciter operans, succenserent tibi facile, credentes te ipsorum sanitatem prorsus vilipendere, neque curam illius tanti aestimare. Nimirum infixæ plurimorum animis ista hæret planè superstitiosa opinio, virtutem & efficaciam medicaminum pretii magnitudine aestimari debere, hincque effectu potentiora & excellentiora semper ea existere, quæ raritate non minus quàm caritate cætera antecellunt. Atque hæc causa est procul dubio potissima, ob quam remedia communia, euphorisæ, domestica vili pretio venientia, apud multos à longo tempore vilescere cæperint: cum enim v. gr. corpus esset purgandum, non sufficiebant amplius, quæ ex *Acaciæ, Violæ, Persicorum*, aut *Rosarum floribus*, non quæ ex *Hellebori nigr. Asari, Bryoniæ, vel Ebuli radicibus*, non quæ ex *Violarum seminibus*, aliisque inquilinis parabantur usûs tutissimi pharmaca, exiguo venalia; sed arcessenda fuerunt è distitis oris longè pretiosiora, *Radices* v. gr. *Rhabarbari, Turpethi, Ipecacuanhæ*, vel similia alia. Si fuit alterandum, quæ pulchrè & efficaciter operantur, jam inde à vetustissimâ ætate commendata, Remedia inquilina, nihilominus planè viluerunt, cum eorum loco alia monstrarentur, ac afferrentur, ex orientalibus vel occidentalibus Indiis in Europam devectora nova planè Medicamina, prius incognita; hæc enim, utcunque sæpius adulterata, statim magnâ cum aviditate, quia recentia erant ac rara, nec minus pretiosa, acceptabantur, inque usum multiplicem trahebantur.

Inquilina & euphorisæ de spiciuntur.

Exotica exselluntur.

Exemplum id illustratur.

The Indorum commemorantur.

II. Eminent autem inter hæc præter *Radices Ipecacuanhæ, Nisi, Pareiræ bravæ, Grana Caffæ, Succotaram à granis Cacao, Cinamomo, Pipere & Saccharo fabricatam*, plurimaque alia, etiam exotica *Fruticis Folia*, *The* nomine apud *Sinenses* venientia, *Japonensibus* autem *Cha* vel *Teba*, & *Tartaris Tai* vel *Tizai* nuncupata, quorum Fruticem Pluckenetus in *Phytographiâ* vocavit *Evonymo* affinem *Arborem orientalem nuciferam flore roseo*, Jacobus Breynius autem *Exotic. Centur. 1. cap. 52. The Sinensium, sive Tsiam Japonensium*; ac uterque Bauhinus *Chaa Herbam Japoniæ* nuncuparunt. Equidem plures jam existunt Medico-Botanici, qui Fruticis hujus descriptionem nobis plus minus exactam dederunt, è quibus hinc colligere haud difficulter potuimus, illam multis densisque Ramis esse in-

stru-

fructam, Corticem albicantem habentibus; *Folia* portare obscure viridia plus minus exigua, oblonga, acuminata, in ambitu nonnihil serrata, saporis cum leviusculâ quadam amaritudine exiccantis, vel subadstringentis; *Flores* insuper ferre uberrimos, quinque petalis albicantibus vel pallidis constantes, multa in medio stamina luteola habentes; quibus succedant *Fructus* sive *Bacca*, recentes quidem virides, siccatae autem, cortice magis rugoso, ex spadiceo fusco vestitæ, atque *Semen* continentis sive *Nuculam* tenui putamine indutam, ac *Nucleo* subalbido, valde rugoso, saporis primum dulcis, postmodum amari ac nauseabundi, tandem verò calidi valideque exiccantis, constantem.

III. Juxta Observationes autem *Wilhelmi ten Ryne*, *Quemadmodum Thé Indorum plantetur, ac præparetur.* Magni Imperatoris Japoniæ Medici, Semina Fruticis hujus mense Februario à Japonibus telluri bonæ, dulci, non salis, neque limosæ, neque arenosæ nimis, sed temperatæ conferunt mandantur, unde Frutices propullulant, è quibus tertio demum germinationis anno, Aprili, Majove mensibus *Folia* decerpunt quacunque diei horâ, domumque circa vesperam deportant, ubi ea fusæ è ferro Patellæ Sinicæ planè nitidæ atque candenti injiciunt, manibus assidue vertunt, usque dum flaccescant, mundæ tunc flores, vel papyro imponunt, ac flabello perflant, ut frigescant: postea in planis ex Arundine Indica factis corbibus conterunt, donec compactè crispentur; hinc verò iterum in purâ, & modicè candefactâ patellâ, uti prius, manibus continuè versant, usq; dum mediocriter induruerint; dein patellâ eximunt, flabello frigefaciunt, atque in tertia quartave patellis per gradus minus calefactis revolvunt, ut majorem siccitatem ac duritiem adipiscantur; tandem ollis intrinsecè vitreatis, probè inclusâ servant, ac in Urbes, Pagosve venalia deportant. Hâc autem scrupulosâ desiccatione an non melior sit, quæ in umbrâ inter papyrum sub æstivi aeris calore produci-
tur, haud sine ratione dubitamus.

IV. Rustici hinc atque tenuioris conditionis Homines, in Indiis Orientalibus *Folia* ista promiscuè in æneo cacabo aquâ mundâ repleto super lenem ignem blandissimè decoquunt, atque sic totâ die pro communi potu in foco suspen-
sunt.

sum tenent, donec iteratis tincturis inde extractis, folia viribus planè exuta rejiciantur, novaque denuo ingerantur. Primates autem & locupletiores Incolæ nullum in re domesticâ opus majore cum sedulitate, fastu, nitore ac artificio curant, quàm *Thee* præparationem in Japoniâ; folia nimirum in pollem sive pulverem tenuissimum molendo redigunt, pulveremq; hunc cum superfusâ aquâ fervidâ forbillant. Sinenses autem nostro more fervefactam in cacabo Aquam fontanam, siccis atque integris Foliis *Thee*, singulari Ollæ figulinæ prius injectis, superfundunt, tincturam inde extrahunt, eamque limpida aquâ ad gratam amaritudinem temperatam, ac si lubet tantillo *Sacchari* edulcoratam, forbillant.

*Exploratio
bonitatis Thee.*

V. Si bonitatem *Foliorum Thee* scire desideres, eam quærendam unicè habebis secundum *Observationes Ten Ryne*, in gratâ quadam fragrantia, quæ proximè ad Fœni recentis odorem nonnihil aromaticum accedat, ut & colore viridi, atque sapore subamarè dulci, ubi parum masticata frictaque vividum ex sese virorem emittere debent.

*Virtutes &
Operationes
Theae in
Oeconomia
aut corporis
humani.*

VI. Vis tandem horum exoticæ Fruticis usitatissimæ Foliorum, ex observatione Pauli Hermanni in *Cynosurâ Materiae Medicæ*, ab Excellentissimo *Argentoratensis Universitatis Professore Medico*, Johanne Sigismundo Henningero in lucem editâ, consistit in sale volatili blando, potius quàm fixo, quod acida quævis dissolvit, ac per Urinam educit, unde in Cruditatibus Mali hypochondriaci, *Podagrâ* & Nephritide mirè conducit, spiritus valdè auget, & confortat, eosque in continuâ agitatione conservat: proin etiam Folia cephalica audiunt, atque in confortanda Memoria, arcendo Somno nimio, ac inducendis Vigiliis elegans remedium sunt, à *Chinensibus* in Comate, tam vigili quàm somnolento, promiscuè commendatum; qui ipsi porro Foliis istis facultatem attribuerunt Sanguinis impuritates quascunque, præcipuè salsas, acidas, scorbuticas corrigendi, horrenda insomnia pellendi, vapores à cerebro malignos arcendi, Vertiginem profligandi, Capitis dolores quoscunque, præsertim etiam à crapula oriundos mitigandi, diuresin egregie promovendi, Hemicraniam dissipandi, sabulum & mucum Renum ac Vesicæ abstergendi; hinc incipientem Hydro-

Hydropem, Anasarcam, Cachexiam sanandi, Capitis Rheumata exiccandi, Ingenium acuendi, acrimoniam humorum corrigendi, obstructions Cerebri ac Viscerum referandi, Visionis sensum instaurandi, adustos ac effervescentes humores temperandi, Lienem induratum emolliendi, corpora vegetiora agiliaque torpore excusso reddendi, Cor exhilarandi, Timorem propulsandi, Intestinatorum Tormina ac Flatus discutiendi, vires Artuum debilitatas, tonumque membranarum ac tendinum roborandi, à Nephritide tandem, Renum & Vesicæ Calculis, ipsaque Arthritide Homines præservandi; quamobrem in Japoniâ rarissimè, aut nunquam reperiuntur, qui talibus Affectibus laborant. Has autem virtutes Folia illa feliciter in Orientalibus quàm in Europæis nostris Regionibus, exequuntur, quoniam, illi Populi quotidie hunc potum Théë ingurgitant, atque præterea temperatiore Victûs ratione utuntur, quàm Europæi.

VII. Hinc non æquè omnibus in Europâ Hominibus Théë potum, præprimis largiorem, conducere deprehendimus; quibusdam enim Vertiginem, aliis Tremorem Artuum, pluribus in Fœminino sexu hystericas Passiones, aliquibus frigora internarum partium, in aliis alia symptomata morbosa excitasse, infallibiles quorundam Medicorum historiæ tradunt. Equidem veritati contentaneum arbitror, non tam usui Infusi Foliorum Théë rectè accommodati, quàm verò ejusdem abusus quoad quantitatem & qualitatem, tales Affectus morbosos esse adscribendos. Ita enim ex relatione Viri fide dignissimi habeo, ipsum in Illustri quadam Helvetiorum Civitate ad Virginem, 27. annos natam, vocatum esse, quæ mortuæ instar, tota pallida, imbecillis ac enervis jacuerat, sine Febri ulla, aut alio conspicuo certo morbo, si Anonexiam excipias; dum autem in occasionem extraordinariarum debilitatum inquireret diligentius atque exactius, compertum tandem est, paucos ante dies Virginem hanc cum duabus aliis Virginibus, similiter male habentibus, uno eodemque mane septem Infusi Foliorum Théë mensuras, tribus Sacchari metis (mit 3. Zucker. Stöcken) sex ad minimum libras pendentibus, edulcoratas exhaustisse. Novimus alios, quibus Infusi ejusdem largior potus Chylificationem quoque turbaverat.

Reclimenta
quibusdam à
potu Théë sl.
lata.

Tres Virgines
7. mensuras
potus Théë
cum 6. libris
Sacchari ca-
piunt.

Helvetii me-
rio de analo-
go quodam
salutis prae-
stis cogita-
runt.

VIII. Cùm autem nihilominus ista *Folia Thee*, si genuina fuerint, neque vetustate exoleta, insignem effectum tam præservando, quàm sanando præstitisse hæctenus deprehensum sit, atque interea sæpius eadem vel inveterata, vel jam infusa, iterumque siccata, ac viribus eapropter orbata, vel aliarum quoque Fruticum foliis adulterata ad nostras Regiones deferri notatum sit, haud immeritò ab Incolis Helveticarum Alpium, saluberrimis Herbis ac Fruticibus quotannis obstarum ac superbientium, à longo jam tempore cogitatum fuit de substituendis, in *Foliorum exoticorum Thee* locum, Stirpibus aliquibus alpinis summè salubribus, neque adeo ingratis, aut injucundis. Atq; hinc modò hujus modò illius Plantæ Folia, instar *Foliorum Thee*, sufficienti Aquæ fervidæ infusa & usurpata similem propemodum effectum habere deprehensa sunt. In scenam autem heic producta maximè fuerunt *traumatica*, atque *cephalico-stomachica Folia*, & quidem nunc *Betonica*, nunc *Veronica* (unde emerfit *Traclatus* ille *Joh. Franci*, de *Veronica Thee*zante) nunc *Sanicula*, *Alchymilla*, *Pyrolæ*, *Chamadryos*, *Salvia*, *Melissa*, *Virgæ aureæ*, *Urticæ urentis*, *Trifolii fibrini*, *Hederæ terrestris*, *Vincæ pervinca*, *Anserina*, &c. Flores item 4. cordiales, *Betonica*, *Salvia*, *Tussilaginis*, *Tunica*, *Primulæ veris*, *Tilia*, *Pæon*, *Aquileg*, *Croci*, plurimæque alia, quæ sive solitaria, sive invicem mixta ferventi Aquæ immitti consueverunt, atque hinc in usum plus minus frequentem trahi, juxta illud recentis Poëtæ:

Nam simul ac calidis nostra est Thia indita Lymphis
Continuò his viridem inducit permista colorem,
Illaque tam tenuis gliscit Tinctura liquori,
Nulla hunc vel minimâ ut succi caligine turbet.

Admonitis
circa species
Thee Helve-
tici,

IX. Ubi tamen monendum statim, non omnia talia *Vegetabilia in infuso* jucundum adeo saporem, quemadmodum genuina *Thee folia* exhibere, hincque citò quoddam fastidium Hominibus parere, si absque *Sacchari* admixtione bibere velint, noxas verò producere in corpore varias, ubi *Saccharo* quis nimio semper edulcorare voluerit, cùm *Saccharum* sensim *Obstructiones* atque *Infarctus* in *Glandulis Intestinorum* gignere soleat. Ut proin meritò selectum quendam faciendum esse existimarent Helveticorum Medici, atque factis hunc in finem plurimis experi-

mentis

mentis, tandem sequentes *miscelas Vegetabilium Foliorum Thee* loco magnâ cum salubritate ab Hominibus usurpatas esse deprehenderint. Tametsi verò hæ Plantæ instar remediorum universalium in pluribus morbis feliciter operentur, æquè tamen effectui suo nonnunquam carent, si vel quantitate nimia, vel sine adcurato Diætæ regimine, vel cum magnâ quoque *Sacchari* copiâ usurpes, adeoque extra moderationis limites excurrere quotidie velis. Modum enim qui tenere scivit, is demum apprimè utilem hunc potum animadvertet, sive in curandis, sive in præcavendis morbis occupatus fuerit.

X. Qui proin universales quasdam *Thee Helvetici* formulas desiderat, sive *Species Herbarum*, ad depurationem Massæ ^{Apparatus} sanguinæ, secretionum omnium promotionem, acrimonix ^{specierum pro} humorum acido - vel austero-salinæ ^{Thee Helve-} edulcorationem, visciditatum omnium attenuationem, ac resolutionem, sicque Morborum variorum præservationem facientium, is pro lubitu unam alteramve sequentium *Miscelarum* feligere, atque diligenter in usum trahere poterit:

℞. *Folior. Alchymill.*
Beton.
Pyrol.
Sanicul. aa. mij.
Florum Tunic.
Borrag. aa. mj.
Incisa parum dent. ad scatulam.

Vel ℞. *Folior. Alchymill.*
Sanicul.
Beton.
Vincæ pervincæ aa. miiij.
Meliss.
Numular.
Anserin.
Scabiosf. aa. mij.
Flor. Beton.
Rosar. rubr. aa. mj.
Incisa dentur ad scatulam,

Vel

Vel R. Fol. Agrimon.
 Veronic. aa. miiij.
 Heder. terrest.
 Ruta murar. aa. miß.
 Scolopendr.
 Sanicul. aa. mij.
 Flor. Bellid. min.
 Tussilag.
 Tunicæ aa. mß.
 Incisf. tenuiter d. ad scatulam.

Vel R. Folior. Hepatic. nobil.
 Alchymill.
 Virgæ aur. aa. miiij.
 Succisf.
 Ulmar.
 Urtic. urent. aa. mij.
 Flor. Bellid. min.
 Beton.
 Borrag.
 Primul. Ver. aa. mij.
 Rosar. rubr. mß.
 Rad. Caryophyllat. ʒiijß.
 Calam. arom. ʒiijß.
 Sem. Anis.
 Fenicul. aa. ʒv.
 Incisa tenuiter misce, d. ad scat.

Vel R. Folior. Cynosbat.
 Hepatic. nobil.
 Bellid. min. aa. miiij.
 Origani mij.
 Incisa m. dentur ad scat.

Olaus Borrichius, Medicinæ Professor in Universitate Hass-
 niensi celeberrimus, sequentem Thée loco Herbarum miscelam
 suis Hypochondriacis diligenter usurpandam non sine fructu
 commendavit:

R.

Vel R. Rad. Tormentill.
Herb. Virg. aur.
Numular.
Heder. terr.
Sem. Lini.
Hyperic.
Papaver. errat. aa. ℥iij.

Incis. & cont. dentur ad chart. S. Thee antihypochondriacum.

Vel R. Folior. Agrimon.
Gram. Parnass.
Pinguicul. Gesner.
Tussilag.
Pimpinell. sanguisorb.
Urtic. urent.
Millefol.
Pilosell.
Beton.
Sanicul. aa. mj.
Chamædr.
Artemis.
Flor. Calendul.
Tunic.
Cheiri.
Beton. aa. mss.

Incisa tenuiter & ad scaturam.

Atque hæ sunt miscelæ Plantarum, quæ instar Foliorum Thee cum Aquâ fontanâ fervente accomodari, hinc Sacchari tantillo edulcorari, ac ita calidè forbillari possunt, potumque non adeo injucundum, ac ceterâ ad sanitatem conservandam multum efficacem reddunt. Si quis autem tantam ingredientium far-
raginem horreat, is pro lubitu suo quædam tantum ex illis se-
ligere, atque pro Thee Helvetico usurpare poterit. Ita enim modò
Betoniam solam, vel cum Veronicâ & Saniculâ; modò Alchymil-
lans

Formula con-
cisores,

lam cum Pyrolâ, Melissâ, & Hepaticâ nobili; modò Virgam auream cum Millefolio, Agrimonîâ, Vincâ pervincâ; modò Scabiosam, Anserinam, Chamædrys, & Flores aliquos supra dictos invicem miscere solent. Mart. Rulandus quid ejusmodi simplicium Decoctis præstiterit, docent ejus Curationes, & quomodo iis periculosos morbos, Pleuritidem aliosque abegerit, v. gr. Flor. Cent. min. mij. & Rad. Asari ʒiʒ. in Mens. Aqu. ad dimid. coctis, inde patet.

Ingratiora
vegetabilia
varius in
Thee helvet.
assumuntur

XI. Minus autem gratam potionem Thee Helvetici nostri reddunt alia adhuc Vegetabilia amara permista, v. gr. Folia Trifolii fibrini, Chamædryos, Hyssopi, Marrubii albi, Majoran. Absynth. Centaur. min. aliaque præstantia fatis Remedia, sed quæ propter saporem amarum, ac subinde nauseabundum melius ad Vina medicata, aut alias formulas assumuntur, quàm verò ad Infusa loco Thee consueti forbillanda.

Formula Thee
helvetici ex-
altati.

XII. Novimus tamen, qui ad virtutem istius Thee Helvetici magis exaltandam alia adhuc penetrantia magis permiscerent, imò Folia simul Thee Indorum adjiciunt, quemadmodum sequens Formula mecum communicata est non ingrati profectò saporis.

℞. Rad. Tussilag. ʒij.

Irid. Florent. ʒiʒ.

Calam. arom. ʒʒ.

Herb. Beton.

Sanicul.

Veron. aa. mij.

Fol. Thee Opt. ʒiiij.

Lign. Sassafr. ʒiʒ.

Rad. Chin.

Cinam. opt. aa. ʒʒ.

Croc. Oriental. ʒiʒ.

Incis. & contrus. d. ad scatulam.

Vel ℞. Rad. Caryophyllat. ʒij.

Ireos Florent. ʒj.

Chinæ. ʒvj.

Rasur.

☞) II (☞

Rasur. Lign. Sassafr. ℥j.

Cinam. opt. ℥iij.

Fol. Thée opt. ℥iij.

Alchymill.

Beton.

Hepatic. nob. aa. ℥iij.

Sanicul.

Veron. aa. ℥iij.

Flor. Tunic.

Borrag. aa. ℥vj.

Incisa tenuiter dent, ad scatulam.

XIII. Utimur autem hoc *Thee Helvetico* quotidie, si volumus, illudq; planè eodem modo paramus, quo veri *Thee folia* aliàs solent. Nimirum quantitas sufficiens *specierum* imittitur urceolo fictili, ei dein Aqua fontana optima in lebetes, vel cantharo cupreo sive aurichalceo, melius stanneo aut figulino, super ignem fervescens affunditur, atq; ita vase clauso tantisper relinquitur, donec tinctura quadam ex Herbis sit extracta; tum verò liquor hic adhuc penè fervens in patellas sive caliculos porcellanicos fictiles effunditur, sicq; cum vel sine *Saccharo* potatur; exhausti autem debent nonnisi duo vel tres caliculi, ne quantitate nimia potus obrutus Stomachus noxam quandam adipiscatur, vix postea amplius extirpabilem. Dum autem absorbetur *Infusum*, nova iterum *Aqua fervida* iisdem speciebus affunditur, atque post extractam similem tincturam absorbetur. Equidem hoc modo paratum *Infusum*, sive genuini sive *Helvetici Thee*, *Saccharo* plus minus copioso edulcoratum, calidè admodum sorberi solet; quem morem, utut solennem, ac passim receptum minus tamen probamus, cum si quotidie bibatur & copiosior fortè simul hauriatur *Sacchari* quantitas, hæc minime salubris esse queat, sed *scorbuticam* vel *viscido-acido-acrem Intemperiem sanguinis* post se trahat, tandemq; variis Affectibus ansam præbeat. Melius certè atque salubrius longè est, si *Infusum* istud absque *Saccharo* bibatur, atque Aquæ fervidæ affusæ non adeo intensam tincturam, neque adeo fortem saporem ex-

*Vsu Thee
helvetici.*

*Potus abique
Saccharo ma-
gi quadrat.*

trahere permittatur; si nihil prorsus extrahat, non plus valebit, quam Aqua fervida simplex; si verò nimium extrahat, tum noxam vel Stomacho, vel aliis internis Visceribus afferet, constitutionem forsan præternaturalem quandam inducendo, aut *Liquorem gastricum* supprimendo, vel enervando: medium hinc tenendum semper, atq; ut nauseam omnem rejecto Saccharo præcaveamus, vel aliquid *Radici Liquiritiæ* cum *speciebus Theæ* permiscebimus, vel tantillum frustum *Sacchari cand. alb. aut rubr.* in ore tenebimus, cum Infusum sorbetur; sic enim omnem, si quis forsan adesset, ingratum saporem evitabimus aut fallemus.

Vires Theæ Indorum & helveticarum analogæ.

XIV. De *genuino Theæ* vulgò perhibetur, quòd omni tempore diei & anni hauriri queat, sed quòd matutinis horis potum nihilominus felicius operetur, atque Torporem artuum dissipet, Capitis dolorem mitiget, Cruditates Stomachi digerat, & Humorum circulationem, non secus ac secretionem omnes promoveat, Spiritus restauret, elaterem membranarum restituat, superfluos ac impuros Humores per urinam ac sudoris vias depellat, Appetitum augeat, vigilem agilemque Hominem reddat, sitim extinguat, & plures alios in corpore nostro effectus laudabiles edat. Eandem prorsus operationem *Theæ* nostri *Helvetici* Infusum præstat, viribus ingredientium moderate saturatum, quemadmodum experientia istud quotidiana clarè docet; ita tamen, ut sicuti *genuinum* aliquando *Theæ* his aut illis Hominibus adversum occurrit, similiter etiam *Helveticum Theæ* non à quolibet promiscuè Stomacho ferri commode queat.

XV. Equidem hæc nostrarum partium foret, Species *Theæ inquilini* omnes sigillatim exponere atque describere, verum cum instituti nostri ratio non sit, prolixum quendam *Tractatum Botanicum* conscribere, sufficere credidimus, effectus duntaxat ejusmodi Herbarum, *Theæ Helveticum* componentium, salutare, atque *genuino Theæ* maxime respondentes, explanare, eademque simul operà demonstrare, sine ullâ necessitate Homines exotica ejusmodi Medicamina, è diffitis ad nos oris delata, tantopere æstimare, cum in nostris regionibus si non meliora, æqualia certè viribus habeamus, quibus eodem cum

cum fructu uti queamus. Quod animo volvens *Laudatissimus* olim *Princeps* atque *Electoꝝ Palatinus Serenissimus*, à suis Medicis ferio postulavit, ne sibi interdum ægrotanti quidpiam ordina-
rent, quod intra suas regiones atque dominia non crescat & pro-
veniat. Illud tamen heic non prætereundum, in nostris quoque
Plantis, si iusto qualibet tempore fuerint collectæ, atque debito
modo siccatæ, tales particulas reperiri, quales alias in *Thee ge-
nuini* foliis deprehenduntur ac statuuntur, nimirum *salino-vo-
latiles blandas*, *alcalinas*, parumque *sulphureo-oleosas*, quæ
minus copiose in subtilissimis eorum tubulis absconditæ ja-
cent, atque affusæ Aquæ ferventis ope resolvuntur, & extra-
huntur, tincturamque exhibent fortioꝝrem aut lenioꝝrem, pro-
ut Aqua calens diutius aut brevius affusa manserit. An autem
præcisè quoad omnes circumstantias similes in his illisve *Plan-
tis Helveticis* hæreant particula, quales in *Sinensibus* illis *foliis
Thee* existunt, definire non licet; dubitandi verò ansam præbet
communis observatio, quæ vix unquam duas reperire Herbas
datur, particularum insensibilium figurâ, magnitudine, numero,
situ, & crasi exactissimè inter se convenientes, quamvis alias si-
mitem in corporibus humanis effectum præstent; ut adeo ni-
hil impediât, quò minus has illasve *Plantas Helveticas, Foliis
Thee veri* substituamus, tanquam simili virtute gaudentes, li-
cèt non per omnia momenta exactè similibus moleculis con-
stent; id quod præter rationem desideravit *Stephanus* ille *Blan-
cardus*, in *Hollandiæ Metropoli* Praxin Medicam exercens,
quando nullam prorsus aliam Plantam *Thee foliis* æquiparan-
dam esse voluit, ex eo quòd particulas planè similes in sua tex-
turâ non habeat. Equidem novimus, *Clariss. Joh. Francum Thee
Foliis* nostratæ *Veronicæ*, in *Tract. de Veronica Theezante*; alios
verò *Betonicam*, *Pyrolam*, *Saniculam*, &c. substituisse, *Celeberrimum
quoq. Acad. Basil. Lumen, Du. D. Em. König, Med. Theor. Prof.
meritiss. in Regno Veget. Quadripartito, p. m. 1053.* sapius in-
signi cum fructu *Folia Cynosbati*, sive *Rosæ sylvestris* (cei cui
flores *Thee* magnitudine, figurâ & colore simillimi sunt, sec.
Bontium Hist. Natural. & Med. Indor. L. VI. p. 88.) foliis *Origani
onitis* seu *Majoranæ majoris Angl.* vel *Hyssopi genuinæ Græcorum*
mixta pro succedaneo *Thee* usurpasset: prout & ex *Anglis Nobil. D.*

Bowles, referente *Celeb. Joh. Rajo in Synops. Meth. Stirp. Britannic.* p. 127. *Pseudotheam* è *fol. Beton. Scorodonia & Chamæpitheos* in *Dolore Capitis & Artuum* mirificè proficuam laudat. Neq; tantis *Viris* contradicendi ansam habemus, cum experientiâ quotidianâ sufficienter probaverint, quicquid hâc in re publico communicare dignati sunt.

Morborum
enumeratio
in quibus
Thee conve-
niat.

XVI. Ut autem tanto evidentius pateat, *Helvetici Thee* vires genuini virtutibus nihil cedere, imò forsan adhuc diversis in casibus illas superare, operæ pretium erit, sigillatim *Morbos*, in quibus *Theisla*, sive *Thee* illius *Orientalis* magni admiratores, *Infusum* horum *Foliorum* adeo salubriter operari contendunt, omnes percurrere, hincque simul demonstrare, *Helveticum Thee*, sive *Plantas* in *Helvetiâ* vicinisque *Montibus* crescentes non paucas, easdem facultates, si non meliores quandoque in similibus morbis possidere. Primum igitur commendare solent potum *Thee* frequentem ad extinguendam *Sitim*, à visciditate *Seri sanguinis*, atque inde producto *Salivæ* defectu oriundam, quatenus iste calidus *Thee* haultus, crebrò repetitus, visciditatem ac lentorem illum seri resolvere, & corrigere, sicque reſeratis glandulis salivalibus, hujus liquoris proventum sensim pristinum excitare valeat. Sed eundem planè effectum ab *Infusò* foliorum *Agrimoniae, Anserinae, Fragariae, Numulariae, Veronicæ, Hepaticæ nobilis &c.* obtinere solemus, modò *Sacchari* quantitas nimia non miscebitur, ipsumque hoc *Infusum* crebrò bibatur.

Porro Thee
helveticum
succurrit
Faucium af-
fectibus.

XVII. Dein etiam laudant *Thee* potum in ipsâ *Faucium Inflammatione, Ardore, Siccitate* ac *Duritie Linguae*, quatenus non solum emollit, attenuat, incidit ac resolvit, sed insimul abstergit crustam *Linguae* supernascentem, atque ita sanguinis circulationem naturalem restituit. At verò eundem, si non præstantiorem effectum in tali morbo producit *Infusum* foliorum *Brunellæ, Rubi sylvestris, Numulariae, Fragariae, Scabiosæ, Plantaginis*, aut similium, cum *Floribus Borraginis, Buglossæ, Violarum*, mixtorum.

Gingivarum
exulceratione.

XVIII. In *Scorbuticâ* partium *Oris* corrosione, aut exulceratione nihil potius, nihil salubrius esse volunt ipso potu *Thee*, sine *Sacchari* admixtione haulto; utpote qui blandâ suâ vi ad-

strin-

stringente, ac detergente Gingivas mundificet, acrimoniam Salivæ corrosivam mitiget, ac planè invertat, sicque tandem Exulcerationes Oris, Aphthas, & Gingivas cruentantes sanet, vacillantesque Dentes firmet. Jam autem omnem hunc effectum non sperare tantum aut expectare, sed videre prorsus atque experiri consuevimus ex usu Infusi foliorum Ulmarie, Plantaginis, Brunellæ, Rutæ murar. Trifol. fibrin. Betonic. Agrimonie, Rubi sylvest. Urtic. urentis, Alchymill. Sanicul. Millefol. Pyrol. Vinc. pervinc. & similibus, decenter per plures dies quotidie bis hausti.

XIX. Cruditates dein viscido-acidas Stomachi ab usu Theæ dissolvi, fibras hujus partis roborari, liquorem gastricum inertem aut suppressum resuscitari, appetitum hinc dejectum revocari, atque chylicationem insuper promoveri dicunt, idque non nisi per alcalinam blandè incidentem, attenuantem, ac volatilisantem istius Herbarum virtutem. At verò similes planè effectus edunt Helvetica Plantæ modò commendatæ, si quis Infusi earum non nimis fortis caliculos aliquot bis quotidie exhaurire voluerit.

XX. Ebrii plus minus frequenter in computationibus facti, à crapulâ liberantur, sicubi Infusum Foliorum Theæ calidè hauserint, quatenus hic potus calidus per urinam atque diaphoresin egregie pellit sulphureo-serosas Vini ingurgitati particulas, simulque motum sanguinis circulatorium à Vino inebriante, atque nimis calefaciente tantisper impeditum aut imminutum, suæ integritati restituit. Sed anne ex Indiis arcescenda fuerunt Folia Fruticis cujusdam, quorum calente Infuso sobrii statim reddi deberent Vino obruti? Quòd si enim Aqua calefacta affatim hausta eundem effectum non producit sufficienter, præstabit tamen illum fervere facta, & Herbis Veronice, Betonica, Urtica, Anserina, similibusque aliis affusa. Ut taceam nunc Ebriosorum quorundam morem obscenum, qui crapulas suas athletico haustu propriæ modò emissæ Urinæ adhuc calentis dissipare consueverunt.

XXI. Porro Theæ Helvetici non minus, quàm genuini Infusum calens sapissimè haustum, Cruditates acres Stomachi, vomitum perpetuum excitantes, potenter eluit, ipsiusque adeo vomiti-

vomitionis molestiam valde minuit, dum materia peccans hoc modo diluta & attenuata facilius longè per vomitum ejicitur.

Bulimia.

XXII. Diximus suprâ, *Thée* sive *nostrum*, sive *Oriente*, posse languentem ciborum Appetitum resuscitare, quod si autem hic nimius sit redditus, atque in *Bulimiam* sive *Appetentiam caninam* mutatus, tum idem potus *Thée* acrimoniam nimiam gastrici liquoris temperat maximè ac diluit, sicq; impedit, quo minus adeo potenter stimulare, & ad appetendum fibras Stomachi titillare queat; præprimis si subinde quædam *Tincturæ Mart. aperit.* guttulæ permisceantur, atque interea Æger ab acidorum blandorum, sive esurinatorum usu abstineat.

Inertia Liquorum gastrici.

XXIII. Quorum itaque *Menstruum stomachicum* sive *Liquor* aut, si mavis, *Fermentum Ventriculi* redditum est nonnihil crassum, atque viscosum, ita ut ex alimentis assumptis crudum Chylum, flatus admodum torquentes excitantem, producat, Potus *Thée* utriusque, & *Helvetici* & *Orientalis* cum semine *Anisi* aut *Feniculi* accommodatus, ante vel post pastum egregiè confert ad *Flatuum* omnium discussionem, melioremq; *Chylificationem*. Ubi tamen pro diversitate personarum ac stomachici menstrui, diversam, secundum mechanismi certas, in naturâ constitutas leges, operationem excitat, atque in nonnullis non solum pituitam copiosam, sed etiam quandoque bilem eructare facit, si videlicet in Ventriculo prius hæserit.

Constipationi.

XXIV. Quemadmodum autem *Infusi* cujuscunque boni *Thée potus* in Hominibus sanis, particularum suarum texturâ singulari, non solum Chylosin Ventriculi perfectam inducit, sed insuper Chylum in Intestinorum tenuium tractu ita diluit, ut sub globulosâ molecularum suarum figurâ atque dulcedine in & per vasa Mesenterii lactea facilius & copiosius ad sanguinem transmitti, inque circulante Sanguine similem globuloso-flexilem texturam, ad penetrandum per angustissimos canaliculos aptissimam conservare queat; ita quoq; idem potus in variis Intestinorum Morbis opem affert egregiam, modo alia simul convenientia pauca Remedia in usum trahantur. Qui enim *Alvi segnitie* vel *constipatione* laborant, ab excrementorum crassitie, urgentibus in motu peristaltico fibris intestinalibus validius resistente, vel ab humorum excrementa diluentium,

luentium, aut in liquidiore statu retinentium, penuriâ originem ducente, in illis *Infusi foliorum Théë, genuini aut Helvetici*, potus diluendo, emolliendo, attenuando, egregiè conducere notatur, præprimis si pro tribus vel quatuor caliculis ejus conficiendis *Foliorum Senæ optimorum* dimidiam, aut ad summum integram drachmam, more *Viri Excell. Dn. D. Theodori Zuingeri, Prædici in Universitate hac Inclyt. Profess. atque Reipubl. Archiatr. meritiss. Patroni nostri colend.* adjicere voluerimus; à quibus citra ulla tormina ventris alvus blandè subducitur, neque adversus sapor liquori conciliatur; dum interea gratus illiusdem calor talia excrementa magis resolvit, atque à parietibus Intestinorum haud difficulter, ac sine molestiâ abscedere facit. Isti tamen *Infusò laxativo* etiam *Semen Fœniculi*, vel *Anisi*, præcipuè *siellati*, aut tantillum *Croci orient. veri*, vel grana aliquot *Salis volatil. C. C. aut Eboris* ab omni empyreumate liberati, ad status præcavendos discutiendosve idem Vir non raro permiscere solet. Remedium certè egregium tum pro Infantibus aut Pueris, tum pro Adultis, qui purgantia omnia fastidiunt, hoc enim modo quàm elegantissimè falli possunt, si cubi Evacuatione tali indigerint.

Folia Théë cum F. l. Senæ miscenda.

XXV. Quoties non occurrunt insuper à Medicis subinde tractandi *Ægroti Fluxu ventris*, sive simplici aquoso aut pituitoso-bilario, sive cruento & dysenterico laborantes, in quibus copia particularum salino-acrium, irregulari suâ figurâ partim globulosam sanguinis ac lymphæ texturam turbantium, partim fibras intestinales plus minus graviter stimulantium, fuit collecta & accumulata? In his sanè etiam Potum Théë largiorem Theistæ commendant, tanquam diluentem, abstergentem, edulcorantem, per urinæ aut sudoris vias pellentem, & balsamicum consolidantem; atque has ipsas vires potiori jure, neutiquam adversante experienciâ, Plantis nostris, *Helveticum Théë* componentibus, præprimis autem *foliis Urticæ, Saniculæ, Virgæ aureæ, Pilosellæ, Hederae terrestris, Vincæ pervinæ, Flor. Rosar. rubr. Tunic. &c.* adscribimus, utpote quæ effectum salutarem in talibus casibus utique monstraverunt, modò frequentioribus haustibus eorundem calens Infusum, cum Lactē simul

Usus Théë in Diarrhœa.

C

& Aquâ

& *Aqua* paratum aliquis ingurgitare, & singulis noctibus etiam dosin *Electuarii diascordii Frac.* vel *Mithridat. Dam.* vel *Theriac. Androm.* ad demulcendas nimiopere irritatas fibras deglutire dignetur.

In Colica.

XXVI. In Colicâ flatulentâ, humorosâ, spasmodicâ præferunt suum *Thee potum* largiorem omnibus *Clysmatibus*, *Purgantibus*, aliâs usitatis; nos verò *Clysmata* talia eluentia, emollientia, demulcentia maximi facimus, atque simul *Helvetici Thee* usum commendamus, *Essentiæ* cujusdam *anodynæ* dosibus subinde jungendum, quemadmodum *Guttæ* in hunc finem, *Anglicæ* dictæ, aliave *Salia volatilia oleosa*, aut *Pulveres absorbentes anodynæ* meritò laudantur.

In obstructio-
ge hæmorrhoidii.

XXVII. Non infrequens est *Glandularum* tam *intestinalium*, quàm *mesaraicarum obstructio*, *infarctus*, *induratio*, indeque proveniens *Abdominis intumescencia*, *Atrophia*; in his quoque casibus *Thee potum* maximopere extollunt, tanquam insignè remedium alcalinum deobstruens, aperiens: longè verò certius iisdem in Morbis effectum salutarem promittere licebit ex potu crebro *Thee* nostri *Helvetici*, compositi videlicet è *Foliis Hepaticæ nobilis*, *Rutæ murariæ*, *Linguæ cervinæ*. *Saniculæ*, *Trichomanes*, *Betonice*. &c. præprimis si loco *Sacchari Radices Liquirit.* & *Polypodii* addiderimus, simulque ℥j. vel ʒß. *Pulveris*, ex anatica portione *Foliorum Pileollæ*, *Polytrichi nigr.* *Eboris phil. calcin.* *Radici Polypod.* atque *Ireos Flor.* concinnati, semel quotidie exhibebimus.

In Febribus.

XXVIII. Nihil communius est *Febribus continuis*, & *intermittentibus*, quàm ut in illis ob sanguinis præternaturalem crassitiem, ac visciditatem, hincque imminutam spirituum animalium secretionem, plura symptomata Homines torqueant, verb. gr. *Lassitudo*, *Sitis*, *Cephalalgia*, *Æstus corporis*, *Cordis Palpitatio*, *Inquietudo*, *Horripilationes*, pluraque alia. Nul- lum vero antifebrile potentius Theista hæc offerunt, reliquis tantum non omnibus anteponendum, quàm potum *Thee Orientalis*, cui tamen iterum succedanei loco substituimus efficacis- sima *Infusa* aut *Decocta Plantarum Helveticarum*, *Succisæ*, *Sca- biosæ*, *Agrimoniæ*, *Alchymillæ*, *Card. benedicti*, *Fragariæ*, *Nu- mula-*

mularia, ac similia, si identidem Pulveres antifebriles, *Antimonii diaph. Corn. Cerv. Ebor ppt. &c.* simul assumantur.

XXIX. In Morbis Thoracis omnibus, *Asthmate, Rauce-*
dine, Tussi, Plethysi, Peripneumonia, Pleuritide, Cordis Tremore, ac
Palpitatione, nihil potius, nihil salubrius esse dicunt crebris
 haustibus *Infusi Fol. Thee*, siue pituita crassa ac viscida sit inci-
 denda, & attenuanda, siue acrimonia salsa humorum corrigen-
 da, siue infarctus, aut obstructio reseranda, siue deniq; exulceratio
 extergenda & consolidanda. Quis verò in his casibus jam nes-
 cit *Alpinas Helvetiæ Plantas traumaticas* eundem planè, si non
 meliorem effectum in Decocto vel Infuso habuisse, v. gr. *Be-*
tonicam, Veronicam, Heder. terrestr. Saniculam, Pyrolam &c.
 dummodo quis *Crocum*, aut *Sal* quodam *oleosum volatile* ad-
 jicere haud detrectaverit, & è contrario ab usu *Syruporum, Elec-*
tuariorum, Linctuum, Morsulorum, Rotularum &c. abstinerit,
 à quibus aliàs circulantibus humani corporis humores magis in-
 craassantur, obstructiones pertinaciores redduntur, atque hinc
 Morbi vel augentur, vel certè diuturniores redduntur, si non
 graviores aliæ *Ægitudines* excitantur.

XXX. Eadem porrò deobstruendi, massam sanguineam
 diluendi, acria edulcorandi, atque acidos viscosos succos re-
 solvendi virtute, *Infusum Helvetici* æquè ac *Orientalis Thee*, lar-
 gissimè haustum, cum *Croco* ac *Sale volatili Corn. Cerv. Viperar,*
 vel *Elixir. propr. Claud. vel Spirit. Cochlear. Essentiâ Trifolii fibr.*
Tinct. Antimonii l. Martis ceruleâ egregiè confert in *Jctero flavo*
 ac nigro, adeoque *Scirrho Hepatis & Lienis.*

XXXI. Præcipuè autem in Renum ac Vesicæ *Ægritu-*
dinibus, Inflammatione, Mucos viscido acri, Arenâ, siue Sabulo &
Calculis tam præcavendis, quàm si friabiles adhuc fuerint, dis-
 solvendis, mirandas *Thee Sinensis frequens largusq; potus* vir-
 tutes exercere perhibetur, si pauca quædam alia diuretica unà
 quis assumere atque in usum vocare voluerit; neque nos huic
 opinioni adversamur hætenus, ne experientiæ quotidianæ re-
 fragari velle videamur: at verò stupendos etiam, usus qua-
 rundam nostrarum Plantarum, effectus in expurgandis sen-
 sim Renibus, Calculisque pellendis edere apud quamplurimos

consuevit, veluti hoc non semel in *Collegio pratico* suprà laudati *Dn. D. Zuingeri* audire licuit, qui in talibus casibus efficacissima deprehendit *Folia Hed. terr. Virg. aur. Betonic. cum Summit. Urtic. urent. atque Radicis. Liquirit.* quotidie mane ac vespere in Infuso calente usurpata, cum nullo vel paucissimo *Saccharo.* Qui saporem injucundum non formidant, illi cum fructu addere quoque poterunt *Chamædrys*, aut *Flores Chamomillæ*, à quibus certè majorem longè effectum experiri datum est, quàm ab ipsis *Theæ Orientalis* foliis, præprimis si interdum urgentibus nimium doloribus dosis *Anodynæ* cujusdam semel exhibita fuerit. Hoc etiam dicere audemus, Nephriticos frequenter admodum à sabulo, minoribus calculis, vel mucositate acido-salino acri Renum, aut Vesicæ excruciatos, quotidiano Infusi dictarum Herbarum potu paulatim ita per Urinam purgari, ut postliminiò liberi ferè à paroxysmis nephriticis maneant, & nunquam amplius tali malo affligantur, sicut etiam de Sinenfibus atque Japonensibus Incoli historix perhibent, quòd dictis Calculis nunquam laborare soleant, propter solum *Theæ potum* quotidianum.

In Arthritide, Podagra, Scurvulo,

XXXII. Sed & in iisdem Americæ Orientalis Insulis, ubi *Theæ potus* est quotidianus, nullique excessus in Vini potu committuntur, rari vel nulli reperiuntur *Podagrici & Nephritici, Scorbutici* quoque pauci, *Theæ liquore* sanguineam Hominum massam continuè mundam, puram, atque dulcem conservante. Simile quid de nostrarum Herbarum potu effertur, à quo per longum sat tempus continuato, observatis tamen simul Diætæ salubrioris regulis, Podagrici jam plures tantum accepere levamen, ut ab eo tempore & rariores & mitiores paroxysmos habuerint: cujus rei exempla, si brevitati nobis studendum non esset, varia heic adducere possemus. Inprimis autem *Summitates Urticæ urent.* recens germinantes, primo vere collectæ ac inter chartam siccata, heic pro euporisto commendantur, additis si lubebit, *Gemmis vel Strobilis junioribus Pini, Foliis Hederae terrestr. Anserinae, Virgæ aureæ. Betonicae,* aliisque, vel ad exemplum illius *Theæ artificialis Celeb. Pechlini Observ. p. m. 262.* lacti incoquendi;

R. Herb.

℞. *Herb. Trifol. Fibr. miiij.*

Betonic.

Salv. Veronic.

Fl. Lavend. Rorismar. aa. pñj.

Thee Sinenf. ʒj.

Lumbric. terr. mund. & siccac. ʒij.

Rasur. Lign. Sassafr.

Sem. Fœnic. aa. ʒß.

Incis. & cont. d. ad Ch. Dos. pugill. unus lacti incoquendus.

XXXIII. In Inflammatione verò, Erysipelate aut Oedematibus, Thee tam Orient. quàm Helvetici usus, non tantum internus, hucusque tam vehementer laudatus, sed etiam externus in formâ Epithematis calentis frequentissimè applicandi quadrat, multiplici experientia probatus. Quæsitum etiam subinde inter Medicos novimus, annon alio quoque modo externè *Folia Thee*, horumque succedanea usurpari possint? Tum verò sæpius observatum est, Plantas has omnes post Infusionem denuo siccatas, atque loco *Tabaci* fumigatas, non contemnendum effectum apud plures Ægrotantes edidisse, atque non solum *Capitis*, sed etiam *Dentium*, aliarumque partium Dolores mitigasse, imò perfectè etiam dissipasse. Notabile in hanc rem exemplum est, quod à prælaudato *Zuingero* accepimus, *Mercatoris* cujusdam *Sangallensis famigeratissimi*, quinquaginta circiter annos nati, qui ultra biennii spatium miro *Nuchæ* dolore, à spasmus Musculorum *Cervicis* oriundo, quotidie sive interdiu sive noctu ultra unius vel alterius horulæ spatium ita excruciatu fuit, ut loco moveri, caputq; flectere nullo modo valeret, usque dum cessare dolor inciperet: cumq; sæpius in peregrinationibus vel in mediâ viâ eodem malo corripere, vel in campis, sylvis, aut pratis tranquillius subsistere & quiescere coactus fuit, donec crucians admodum dolor præterierit. In hac autem molestissimâ corporis infirmitudine quamplurima diversissima remedia, ex consilio plurium celeberrimorum ac peritissimorum Medicorum, in usum diligenter satis traxit, sed sine ullo planè effectû, quin dolores nonnunquam ab iis acerbiores adhuc redditos

*Usus Thee
externus.*

*In formâ su-
mi.*

*Exemplum
notabile Do-
loru spasmus
dici.*

animadvertit : tandem verò in transitu per Urbem hanc Basi-
leam auxilium quoque imploravit Zuingeri Archiatri, qui au-
ditâ Morbi, & Remediorum in usum vocatorum relatione, nil
nisi *Fumum Thee Helvetici* cum *Succino flavo*, *Nuce mosch.* *Se-
mine Fœniculi*, ac *Foliis Solani* permixti, quotidie ad aliquot fi-
stulas sugendum consuluit; quod consilium etsi Vir *Tabaci*
fumum naturaliter horrens, adeoque ei nunquam adsuetus, pri-
mo intuitu sprevisset, ac planè rejecisset, suavis tamen Amicorum
postea secutus, ex primæ fistulæ suctione insignem mox hor-
rorem, totum corpus pervagantem sensit, nullo tamen alio
subsequente incommodo: cum autem secundam fistulam ea-
dem die sugere inciperet, insignem admodum tensionem, atque
subitaneum fragorem quendam non sine dolore ac impetu
à nuchâ per totum spinæ dorsî tractum, inferiora versus des-
cendentem persensit, momento citius penetrantem ac finien-
tem; à quo tempore postea Vir iste cruciatum omnem perfectè
amisit, neque hætenus eundem amplius expertus est, utcun-
que ab eo tempore jam elapsi sint tres integri anni, inque his
plura itinera fecerit. Sicut præterea nonnulli Chirurgi in Ul-
ceribus aut Vulneribus extergendis *Decoctum Foliorum Thee in*
Vino factum adhibent, ita credimus feliciore adhuc cum suc-
cessu *Decoctum Herbarum traumaticar.* Helvetiæ usurpari posse.
Si denique *Pulverem fol. Thee* cum tantillis *Lilii Convallii* *slof-
culis* pro Errhino quis usurpace contendit, quid impedit, quo-
minus nostrarum *Plantarum*, v. gr. *Salviæ*, *Betoniciæ*, *Majora-
næ* &c. *Pulverem* eodem fine in usum vocemus?

XXXIV. Si quis verò *Pulverem foliorum Thee* tanquam an-
tithrophum nobis obtrudere velit, potiore jure & successu *Folia*
Pilosellæ, *Trichomanes*, aliaque nos adhibebimus. *Essentiæ* autem
atque *Extracto foliorum Thee* meritò substituiimus *Essentiæ* vel
Extracta Herbarum nostræ Regionis *vulnerariarum*, efficaciam pro-
fectò suâ nullis aliis unquam cedentes, quemadmodum id mul-
tiplex Practicorum experientia docet atque confirmat.

Regula circa
usum Thee.

I.

XXXV. Quod jam concernit quantitatem & modum
assumendi, vel ingurgitandi nostri *Potus Thee Helvetici*, certum
est, hæc ab usum æque ac in vero *Thee* fieri posse. Itaque (1.)
consu-

consulimus statim, ut ultra tres vel quatuor *caliculos* talis *Infusi* quis unâ vice nunquam forbillet, sicque nimium naturæ valde inimicum semper studiosè vitet. (2.) Authores sumus, ut parum vel nihil *Sacchari* infuso tali permisceatur, sed inter forbillandum continuè frustulum *Sacchari candi* ore teneatur, ejusq; dulcedine sapor *Thee* forsan ingratus evitetur. (3.) Suademus ut ferventem planè, nec tantum calentem quis *Aquam Thee Helvetico* superfundat. (4.) Nolumus, ut vel *Spiritum Ceras. nigr.* vel *Spiritum Vini*, vel similem *spirituosum*, etiam *saccharatum Liquorem*, vel *Vinum* quaecunque Infuso *Thee* permisceant, quemadmodum id aliqui non sine manifesto sanitatis dispendio facere cœperunt. (5.) Magnum eumque noxium abusum esse contendimus, multa cum tali potu *Thee* comedenda offerre, veluti sunt *Panes melliti* aut *saccharati*, aliaque hujus generis *bellaria*, quibus omnibus certè præferimus frustulum *Panis* nonnihil *tojii*, quale deglutiendum concedi potest, si cubi *Stomachus* forsan efuriens aliquid exigeret. (6.) *Thee* potum aliquot horis ante vel post pastum salubriorem esse credimus, quàm longius ante ipsum, quoniam sic nulla *Cordis imbecillitas*, nulla *Nervorum debilitas*, *Artuum tremor* nullus, nec etiam *Vertigo* excitari potest, quale quid illi quandoque experiuntur, qui diu ante pastum, & largâ quantitate, magnâ etiam vi *Sacchari* edulcoratum quotidie ingurgitare solent.

XXXVI. Atque hæc sunt, quæ in gratiam *Plantarum Helveticarum* quàm saluberrimarum deproperare Speciminis loco voluimus, non ut *genuini & orientalis* illius *Thee* laudibus atque prærogativis quidquam detrahamus; sed ut ostendamus tantum, in nostris quoque Regionibus providam naturam talia quotannis suggerere, quorum vires Exoticorum illorum virtutes planè exæquent, si non antecellant Quòd si verò singularum, quas sub *Thee Helvetici* nomine commendavimus, Herbarum structuram atq; descriptionem per omnia momenta exactam tradere voluissimus, *Botanicum* sanè *Tractatum*, eumq; prolixum conscribere debuissimus, hoc verò cum à nostro instituto prorsus alienum fuerit, arbitramur, ea quæ protulimus,

2.

3.

4.

5.

6.

Epilogus.

tulimus vel sufficientia existere, vel à benevolo Lectore ex voto nostro augeri, emendari, aut illustrari posse. DEO autem, qui suâ nobis gratiâ in hoc qualicumque labore adesse voluit, TER OPT. MAXIMO sit laus, honor & gloria in æternum.

*****

INTERPELLATIO

Ad

Nobiliss. atque Experient.

DN. A U T H O R E M.

Nondum perceptam qui Rem rigidâ excutit arte,
Zoilus an malus est? an Philaetba bonus?
Justus an injustus Judex? Qui praelia fingit,
Musisque excelsis censet abesse fidem?
Hec mihi si promptè clareque exponis Amice,
Omne feres punctum, judiciumque meum.

Amicus Amico proposuit.

F I N I S.

